

مقدمه

جمعیت جوان، با توجه به خصوصیات اجتماعی، اقتصادی، و فرهنگی جوامع مختلف تعریف و گروه‌های سنی متفاوتی را شامل می‌شود. اما در مطالعات کشورهای مختلف به منظور قابلیت مقایسه پذیری داده‌ها و درک یکسان از ارقام آماری و شاخص‌های مربوط به جوانان در سطوح بین‌المللی، افراد واقع در گروه‌های سنی بین ۱۵ تا ۲۴ ساله را جمعیت جوان محسوب می‌کنند. توجه به ساختار جمعیت ایران، پرداختن به موضوع جوانان و مسائل مربوط به آنها را در سال‌های اخیر بیشتر از هر زمان دیگر ضروری ساخته است. بررسی روند تحولات جمعیتی کشور نشان می‌دهد که ایران دست کم تا اوایل قرن چهاردهم (هـ. ش)، با پدیده جوانی جمعیت روبرو نبوده است. وجود قحطی، رواج بیماری‌های همه‌گیر، بروز حوادث طبیعی مرگبار همچون زلزله، فقر اقتصادی و مهاجرت‌های دستجمعی به کشورهای هم‌مرز با ایران از جمله عوامل کاهش جمعیت تا اوایل قرن حاضر (چهاردهم هجری شمسی) بوده است. با بهبود وضع بهداشت عمومی و کاهش مرگ و میر، بخصوص در گروه‌های سنی پائین به تدریج بر حجم جمعیت افزوده شد و تأخیر در کنترل موالید نسبت به تأمین بهداشت عمومی این امر را سرعت بخشید. ساختار جمعیت ایران در سال‌های سرشماری (۱۳۳۵ لغایت ۱۳۷۵) نشان می‌دهد که در چهار دهه اخیر با ازدیاد سهم جمعیت جوان (۲۴-۱۵ ساله) از جمعیت کل کشور مواجه بوده ایم. در طول این دهه‌ها، ایران در رابطه با کنترل موالید، سه جهت‌گیری اساسی را در پیش گرفت که بر ساختار جمعیت تأثیر گذار بود. تا قبل از سال ۱۳۴۵ به طور رسمی توجهی به کنترل موالید معطوف نشد و حتی در مجامع بین‌المللی دولت ایران جزء مخالفان اعمال روش‌های کنترل موالید بود با انتشار نتایج سرشماری سال ۱۳۴۵، توجه دولت به این امر جلب شد و از سال ۱۳۴۶ فعالیت‌های رسمی و دولتی تنظیم خانواده در ایران شروع شد، در همین سال ایران به ۲۹ کشور دیگر که بیانیه‌ای در زمینه جمعیت را امضا و به دبیر کل سازمان ملل متحد تسلیم کردند، پیوست^[۱] و از آن تاریخ تا ۱۳۵۷ همچنان در این راه تلاش کرد. از سال ۱۳۵۷ تا سال ۱۳۶۵ به دلیل پیروزی انقلاب اسلامی، تغییر دیدگاه عمومی مردم به خدمات دولت و افزایش سطح توقع آنها و نیز تأثیر روحی ناشی از جنگ تحمیلی بر مردم ایران، سیاست کنترل موالید مورد تجدید نظر قرار گرفت. نتایج سرشماری سال ۱۳۶۵ یک بار دیگر زنگ خطری بود که رشد بی‌رویه جمعیت را هشدار داد و از آن تاریخ به بعد مجدداً به تحدید موالید توجه شد. جوانی جمعیت که در حال حاضر، در ساختار جمعیت کشور به چشم می‌خورد و به لحاظ انطباق گروه‌های سنی جوان (۲۴-۱۵ ساله) با سن ازدواج، مسکن، آموزش و بخصوص اشتغال برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری همه‌جانبه در زمینه‌های مذکور را ضروری می‌سازد ناشی از اتخاذ سیاست تشویقی زاد و ولد سال‌های ۱۳۵۷ تا ۱۳۶۵ بوده است.

به لحاظ بالا بودن نرخ رشد جمعیت در دهه ۱۳۶۵ (حدود ۳/۹ درصد) و سهم جمعیت ۱۴-۰ ساله در جمعیت فعلی کشور (۳۹/۵ درصد در سال ۱۳۷۵) به نظر می‌رسد که حداقل تا ده سال آینده با مشکلات ناشی از انبوهی جمعیت جوان که سرمایه‌های آینده کشور محسوب می‌شوند، روبرو خواهیم بود. از آنجائیکه

برنامه ریزی در ارتباط با موضوع جوانان نیازمند آگاهی از جمعیت آنها، تحولات این جمعیت از گذشته تاکنون و پیش بینی فرآیند آینده آن است گزارش حاضر بر مبنای این مهم تهیه شده است و به منظور آگاهی از چگونگی تغییر ویژگیهای اجتماعی، اقتصادی جوانان (در این نشریه جمعیت واقع در گروه سنی ۲۴-۱۵ ساله)، اطلاعات مربوط به این ویژگیها نیز مورد توجه قرار گرفته است.

روش مطالعه در این مجموعه کتابخانه ای بوده و از نتایج سرشماریهای ۱۳۳۵-۷۵، طرح باروری- مرگ و میر ۱۳۷۵، طرح ارج ۱۳۷۷-۷۸ و طرح هزینه و درآمد ۱۳۷۹ مرکز آمار ایران استفاده شده است. لذا تعاریف و مفاهیم بکار رفته دقیقاً منطبق با منابع اصلی می باشد.

مرکز آمار ایران